

Alcumena

Pismo Interdyscyplinarne
Interdisciplinary Journal

Nr 2(10)/2022

DOI: 10.34813/psc.2.2022.6

www.alcumena.fundacjapsc.pl

Recenzja

Agnieszka Kościańska, Michał Petryk, ODEJDŹ. RZECZ O POLSKIM RASIZMIE (GO AWAY. A THING ABOUT POLISH RACISM), Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2022, ss. 256.

Spośród wielu publikacji popularno-naukowych, jakie co roku pojawiają się na naszym rynku wydawniczym niezbyt często trafia się tak udana książka jak „Odejdź. Rzec o polskim rasizmie” autorstwa dwojga badaczy i podróżników, a przy okazji pracowników naukowych – Agnieszki Kościańskiej – i tłumaczy – Michała Petryka. Kombinacja naukowo-literacka oraz wspólne doświadczenia autorów dają fanatyczny efekt narracyjno-poznawczy tej publikacji. W naturalny bowiem sposób warsztat metodologiczny oraz wrażliwość wynikająca z charakteru pracy obojga wpływa na jakość analiz i wieńczących je refleksji. Składająca się

z siedmiu rozdziałów i rozdziału kończącego książeczka liczy raptem 215 stron, bez podziękowań i przypisów końcowych, a wydana została przez Wydawnictwo Krytyki Politycznej latem 2022 roku.

Najnowsza propozycja wydawnicza Kościańskiej i Petryka porusza temat, jaki wydaje się być tyleż samo abstrakcyjny, co przemilczany lub ignorowany, czyli rasizmu w Polsce czy też polskiego rasizmu. Jak sami autorzy wyjaśniają w pierwszej części pod znamienym tytułem „Nie ma rasy. Jest tylko rasizm” ich badania, obserwacje i, w rezultacie, prezentowana książka powstała w wyniku głębokiej refleksji nad podejściem do tego, czym jest rasa

i rasizm w tej części Europy oraz jak są one definiowane lub postrzegane w tzw. odbiorze społecznym. Sposób postrzegania tych kwestii uwikłany jest bowiem w polski dyskurs o historii i kolonializmie w XX wieku. Zupełnie zaś oderwany, nieco ironicznie, od kontekstu zjawisk migracji czy doświadczeń homogenizacji narodowej w poprzednim stuleciu, jak i dyskusji o uchodźcach już w pierwszych dekadach XXI wieku.

W kolejnych częściach autorzy opisują i analizują polski dyskurs o rasizmie od czasów końca XIX wieku, czyli kształtowania się nowoczesnej idei państwa polskiego oraz jego struktur, przez Polskę czasów międzywojennych, następnie narrację obowiązującą w czasach Polski Ludowej, aż po lata transformacji ustrojowej końca XX wieku i tzw. kryzys uchodźczy pod koniec poprzedniej dekady obecnego stulecia.

Autorzy podają liczne cytaty z prasy wydawanej w poszczególnych omawianych okresach, kreślą sylwetki osób zaangażowanych w ten dyskurs i oddają im głos reprezentujący szerokie spektrum stanowisk, aż po teksty literackie stanowiące egzemplifikację nastrojów społecznych względem zjawiska rasizmu, jak i osób, których on dotykał.

Trzy kluczowe wątki, jakie przeplatają się w tej publikacji, odnoszą się do kwestii: kolonii zamorskich i stosunku do mieszkających tam narodów, zagad-

nienia rasizmu w USA oraz w państwach tzw. demokracji ludowej (w tym w Polski) oraz stosunku Polaków i ich władarzy do Romów w poszczególnych okresach XX wieku.

Ciekawe jest zwrócenie uwagi czytelników na instrumentalne wykorzystanie kwestii rasizmu w kreśleniu linii podziału między Europą a Ameryką, a nawet między państwami satelickimi ZSRR a tzw. kapitalistycznym światem zachodu. Autorzy zaryzykowali także i pokusili się nie tylko na wskazanie przyczyn takiej instrumentalizacji, bo te są dość oczywiste, ale o wejście w dość trudną nadal dyskusję o skutkach, jakie do dzisiaj wybrzmiewają w głosach polityków w Polsce w wyniku takiego indoktrynalnego ukazywania rasizmu oraz formatowania i homogenizowania społeczeństwa w okresie między 1945 a 1989 rokiem. Wskazują przy tym, że owa instrumentalizacja polityczna zjawiska rasizmu i towarzyszące jej manipulacje są wciąż obecne w tych wypowiedziach, jak i rezonują w reakcjach społecznych.

Każdy z tych wątków pozwala autorom na nakreślenie szerokiego kontekstu historycznego, społecznego, politycznego czy ekonomicznego i ukazanie kwestii rasizmu na gruncie polskim tak w przeszłości, jak i współcześnie.

Wartością dodaną książki są ilustracje towarzyszące omawianym kwestiom. Chociaż nie jest to publikacja droga a i co

za tym idzie kategoria papieru oraz zamieszczone zdjęcia są dość marnej jakości, to i tak oddają ducha zagadnień, których dotyczą. Nie jest ich niestety również zbyt wiele.

Szacunek badacza wzbudza natomiast bibliografia wyrażona w przypisach, a zważywszy na fakt, że nie jest to praca sensu stricto naukowa, ale raczej stawiająca na walor edukacyjny i naukowo-po-

pularyzatorski, to kwerenda źródeł i ich wykorzystanie są imponujące.

Jest to z pewnością jedna z tych książek, jakie warto przeczytać choćby po to, aby rozumieć, co dzieje się wokół i jakie są przyczyny zjawisk gorąco dyskutowanych nie tylko w Polsce, ale i na świecie. No i żeby polemizować, trzeba jednak temat poznać! Do czego gorąco zachęcam.

Keywords: racism, reportage, Polish society.

Iwona Pisarska

ORCID: 0000-0001-7487-2096

Akademia Marynarki Wojennej

Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych

